

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Tractatus De Regimine Ecclesiae Episcopalis In Octo Libros Distributus

Antonelli, Giovanni Carlo

Velitris, 1650

De Testamentis, & Legatis pijs. Cap. X.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11401

SUMMARIVM.

- 1 Quando testamentum censeatur factum ad pias causas.
- 2 Quae dicantur legata ad pias causas, & num. 3. 4. & 5.
- 6 Pauper etiam dicitur qui secundum qualitatem suae persona vivere non potest.
- 7 Beneficiarius potest aliquid donare consanguineis pauperibus.
- 8 An legatum dotis factum mulieri coniuncta dicatur pium.
- 9 Exequutio legatorum piorum non differtur durante tempore Inventarij per heredem conficiendi.
- 10 Legata pia possunt capi propria auctoritate.
- 11 In legatis pijs fructus etiam a tempore mortis testatoris debentur.
- 12 Statur iuramento sacerdotis assentis, missae esse celebratas.
- 13 Item in hoc praestatur fides libro Sacristiae, in quo ab officiali deputato quotidie scribuntur missae.
- 14 An possit purgari mora, si missae non fuerint ea die a Testatore praescripta celebrata.
- 15 Episcopus in legatis pijs est Iudex competens.
- 16 Item est exequutor piarum dispositionum tam viventium quam defunctorum, & quomodo id intelligatur.
- 17 Episcopus cogit exequutores etiam exemptos ad reddendam rationem de testamentorum exequutionibus.
- 18 Episcopus est etiam exequutor in legatis prophanis.
- 19 Haredibus seu exequutoribus a iure annus praefigitur ad solvendum legata tam pia, quam prophana.
- 20 Annus huiusmodi non currit nisi post monitionem.
- 21 Episcopus potest huiusmodi annum restringere etiam in legatis prophanis.
- 22 Transactio anno ad Episcopum devoluitur ius exequendi.
- 23 Si Ecclesia, vel pauperes sint instituti haec redes, potest Episcopus coram suo Vicario petere, se immitti in possessionem bonorum.
- 24 Quid si haeres intra annum non potuit adimplere voluntatem defuncti.
- 25 Episcopus non succedit in exequutione post annum, si Testator providit exequutoribus de longiori tempore.
- 26 Exequutio legatorum prophanorum tam ad ecclesiasticum, quam ad secularem iudicem spectat, exequutio vero in legatis pijs ecclesiastico tantum competit.
- 27 De iure canonico duo testes cum Parocho sufficiunt in testamentis communibus, in testamentis vero ad pias causas duo tantum testes sufficiunt sine Parocho.
- 28 In Regnis Hispaniarum testamentum coram tribus testibus, & Notario confici potest.
- 29 An dispositio cap. cum esset, & cap. relatum primo de Testam. servanda sit in terris Imperij, & quomodo id intelligatur.
- 30 locus non desinit esse de Terris Ecclesiae, licet ecclesia committat alteri temporalem iurisdictionem illius loci.

- 32 Testamentum factum à Clerico iuxta formam iuris Canonici valet ubique locorum.
- 33 Ius canonicum in testamento ad pias causas non exigit duos testes pro foro conscientiae, sed pro foro externo.
- 34 In testamentis prophanis ultra Parochum, & duos testes requiritur etiã quod testator sit egrotus.
- 35 Testamentum factum coram alio sacerdote, qui non sit Parochus, non valet.
- 36 Quid si esset talis Sacerdos, cui loco Parochi omnis cura, & Sacramentorum administratio commissa fuerit.
- 37 Testamentum prius conditum cum solemnitate iuris reuocatur per secundum factum ad pias causas.
- 38 An in testamento condito secundum formam iuris canonici sufficiant testes foemina, & numero. 38.
- 39 In quibuscumque testamentis monachus est legitimus testis.
- 40 In testamento facto inter liberos sufficiunt duo testes etiam foeminae.
- 41 In testamentis ad pias causas, & inter liberos non requiritur rogatus testium.
- 42 In eis sola subscriptio manu testatoris sine testibus facta vim testamenti obtinet.
- 43 Testamentum militis valet sine aliqua solemnitate.
- 44 An hoc priuilegio gaudeant milites nostri temporis, & nu. 45.
- 45 Antestamentum militari iure conditum subsistat etiam post missionem.
- 46 An in testamentis ad causas prophanas conditis requiratur rogatus testium, & numer. 48. & 49.
- 50 Testamentum ad pias causas non subiacet legi positivae.
- 51 In testamento inter liberos praesumitur parentum deliberatio erga liberos.
- 52 Si ecclesia, seu pia causa instituta sit haeres, valet testamentum factum coram duobus testibus etiam quoad legata, prophana, secus si pia causa non fuerit haeres instituta.
- 53 Legata pia debentur etiam si testamentum sit inualidum.
- 54 Si testator capit facere testamentum, & morte praeventus non absoluit, adhuc valet quoad relicta pia.
- 55 An testamentum inter liberos valeat, si testator morte praeventus illud perficere non potuit.
- 56 An ultima voluntas captatoria valeat in relictis ad pias causas.
- 57 Quid si testator simpliciter dixerit, committo dispositioni Titij omnia bona mea.
- 58 Valet testamentum ad pias causas etiam sine institutione haeredis.
- 59 An praeteritis liberis testamentum, ac legata ad pias causas subsistunt.
- 60 Testamentum nutu conditum favore pia causa non irritatur.
- 61 Valet testamentum ad pias causas etiam si haereditas adita non sit.
- 62 Testamentum conditum cum solemnitatibus iuris, etiam ad pias

- pias causas reuocatur per secundum iuribus solemne ad pias causas.*
- 63 *Legata pia semper debetur etiam si non possint adimpleri, vel de facto, vel de iure.*
- 64 *An detrahatur Falcidia de relictis ad pias causas.*
- 65 *Legata pia debent ante omnia detrahi, ut as alienum.*
- 66 *An trebellianica detrahatur ex fideicommissio uniuersali.*
- 67 *Quid sit restituenda sit hereditas immediate priuato, mediate autem pia cause.*
- 68 *In quibus casibus Falcidia, & Trebellianica detrahatur de relictis pijs, & nu. 69. 70. & 71.*
- 72 *An Confraternitates laicorum, & Hospitalia fundata absque Episcopi auctoritate censeantur pia causa.*
- 73 *Filiusfam. testari potest de peculio castrensi, vel quasi.*
- 74 *An possit filiusfam. de peculio profectitio, vel aduentitio testari ad pias causas.*
- 75 *Quoties iura requirunt consensum, non sufficit consensus tacitus, sed requiritur expressus.*
- 76 *Filiusfam. Patre permittente potest donare causa mortis.*
- 77 *An legata piarelicta ad unum usum possint ab Episcopo in alium usum conuerti, & num. 78.*
- 79 *An in hoc casu requirendus sit consensus heredis, & ecclesie, cui legatur.*
- 80 *An potestas commutandi ultimas voluntates transeat in capitulum sede vacante.*
- 81 *No n potest fieri commutatio ab*

Episcopo, quando Testator prouidit, quid faciendum sit de legato, & su non impleto.

- 82 *Que causa requiratur ad commutandas ultimas voluntates.*

CAP. X.

De Testamentis, & legatis Pijs.

S. I.

Que sint testamenta, & legata pia.

Testamentum censetur factum ad pias causas, quando hæres est pia causa, aut quando substitutio- nis via hereditas deuenit ad piã causam, & ideo si aliquis alius esset hæres, non censetur testamentum ad pias causas, quamuis ibi plura essent legata pia *Fagund. de Iust. lib. 6. cap. 3. nu. 18. & 19. Molin. to. 2. tract. 2. disp. 134. & alij, quos refert, & sequitur Diana p. 7. tr. 6. ref. 1. Bonacm. de Contract. disp. 3. q. 1. pun. 3. nu. 20.*

Legata verò ad pias causas ea intelliguntur, quæ præcipue relicta sunt ob Dei, & Sanctorum honorem, vel animæ spiritualem salutem, videlicet, quæ ecclesijs, alijsque pijs locis, pupillis, pauperibus, & orphanis, & alijs miserabilibus personis, vel pro maritandis pauperibus virginibus, vel pro captiuorum redemptione, aut

- aut pauperum, vel religiosorum, etiam consanguineorum sub-
tentione, vel satisfactione pro pec-
catis, vel defunctorum suffragijs
relinquuntur *Abb. in rubr. de test.*
num. 9. & in cap. relatum 1. num. 7.
& ibi Barbat. nu. 14. eod. tit. Bart.
in l. si quis Titio num. 4. ff. de leg. 2.
Sylu. in ver. legatum 4. q. 1. Tiraq.
in Prefat. tract. de Priuileg. Pia
causa, & alii apud Dian. par. 7. tr. 6
ref. 29. & 30. Bonacin. d. disp. 3. q.
17. pun. 8. §. 2. num. 1.
- 3 Pia etiam censetur legata reli-
cta Confraternitatibus laicorum,
& Hospitalibus etiam non pijs, aut
nō fundatis auctoritate Episcopi,
quia pro anima præsumuntur re-
lieta *Gabr. commun. conclus. lib. 6.*
tit. de Pia causa conclus. 1. nu. 9. &
10. M. wescott. lib. 2. var. cap. 72. nu.
21. & alij apud Dian. loco cit. d. ref.
29. & 30. item relicta pro malè
ablati, vel pro imagine alicuius
Sancti depingenda, aut pro con-
structione monumenti Ricc. in
Prax. for. eccles. par. 4. ref. 352. & in
Collect. decis. 553. par. 3. vel pro cō-
struendis, vel reficiendis ecclesijs,
seu monasterijs Ricc. ubi supra, vel
pro retrahendis peccatoribus a
statu peccati, videlicet si lega-
tum fiat meretrici, vt ad meliorē
redeat vitam Bonacin. d. q. 17. pun.
8. §. 2. num. 1. versidem censeo.
- 4 Inter pia numerantur etiam le-
gata relicta ad vtilitatem publi-
cam, puta pro constructione, siue
refectione pontium, & viarū &c.
saltem quando necessitas immi-
net, vt licet Doctores apud Dian.
par. 7. tr. 6. ref. 30. vel si fiant intui-
tu pauperum, seu ratione causæ
piæ Bonacin. ubi supra d. §. 2. nu. 1.
versidem valet item legata alimē-
torum Imela ff. de Alim. & cib. leg.
quod intellige, quando relinquitur
pauperi, secus si relinquuntur
diuiti Barbos. de offic. & pot. Episc.
par. 3. all. 82. nu. 10. & seq. vbi etiā
dicit, quod relictum causa studij
censetur pium; quod procedit si
fiat similiter in vtilitatem paupe-
rum, vt d. Bonacin. loco cit. d. §. 2.
num. 1. versidem valet.
- 5 Pium etiam censetur legatum,
quod relinquitur regulari, seu
moniali etiam consanguineo, quia
cum huiusmodi personæ nil pro-
prium habere possint in particu-
lari, tale legatum censetur factum
ecclesiæ *Menoch. de Præsumpt. lib.*
4. præsumpt. 112. num. 10. & alij,
quos refert, & sequitur Dian. par. 7.
tract. 12. ref. 11.
- 6 Sed notandum est 1. quod pauper
censetur etiam is, qui habet qui-
dem bona sufficientia, vt possit vi-
uere, non tamen secundum con-
ditionem, & qualitatem suæ per-
sonæ, & ideo quod illi ea confide-
ratione, & causâ relinquitur, cen-
setur relictum ad pias causas.
Bart. in repet. l. 1. n. 34. C. de Sac. ec-
cles. Bald. in repet. d. l. 1. n. 97. Bonac.
de contract. d. disp. 3. q. 17. pu. 8. §. 2.
num. 1. vers. Idem dic. & alij apud
Tiraq. loco cit. paupertas enim
non tantum consideratur ex ca-
pite deficientiæ victus, sed etiam
iuxta personarum qualitatem l. si
quis ad declinandam vers. sin au-
tem C. de Episc. & Cler. Nauar. de
Redit. eccles. q. 1. mon. 27. num. 3. &
ideo licet Nepos Beneficiarij, qui
humilis erat conditionis, secun-
dum

- dum suam humilem conditionem habeat necessaria ad victum, tamen post acquisitam à Patruo dignitatem dicitur pauper, & per consequens potest Beneficiarius ei de redditibus ecclesie aliquid donare, quò honorificè in sua domo conspiciatur: idemque dicendum est de fratre, vel sorore ipsius Beneficiarij, *vt d. Nau. loco cit. num. 4. Graff. Decis. aur. par. 1. lib. 2. cap. 100. num. 6. & 27. vbi etiã subdit, quod hoc debet esse tantum, quantum extraneis eiusdem qualitatis dari possit, non tamen, quo superbi, vel ociosi fiant, quia hoc est reprobatur per Conciliũ Tridentinum. sess. 25. de res. cap. 1.*
- 7 Notandum 2. quod tunc legatum dotis dicitur pium, quando est relictum persone extraneæ pauperi, secus si relinquatur mulieri coniunctæ, quia tunc etiam si sit pauper, videtur legatum potius factũ propter coniunctionem, & affectionem sanguinis, quam intuitu pietatis, etiam si testator diceret, se dotem legare pro anima sua. *Vulp. in Prax. iudic. c. 10. n. 14. vbi citat Dec. cons. 120. vol. 1. Vinc. de Frãch. dec. 4. & 565. quod procedit quando in legato non primum fit mentio paupertatis, secus si paupertatis primò fiat mentio: tunc enim censetur legatum pium, etiã si relinquatur consanguineis, seu coniunctis, vt post *T. iraq. Mantic. & alios d. Bonacin. d. 7. 17. pun. 8. S. 2. num. 2.**
- 8 Notandum 3. quod inter cetera priuilegia legatis pijs concessa illud etiam numeratur, quod exequutio huiusmodi legatorum non differtur durante tempore inuentarij per heredem cõficiendi, imò possunt capi propria auctoritate *Ricc. in Collect. decis. 215. p. 1.*
- 9 item in dictis legatis ad pias causas fructus non solum à die litis cõtestata, sed etiam a tempore mortis debentur: quemadmodum in legato relicto filijs in quantitate in satisfactionem legitime fructus etiam à die mortis debentur, & in legato pro dote fructus etiam debentur ex die nuptiarum *Vinc. de Frã. dec. 576. Masfrill. dec. 10. Gasp. Thes. decis. Rot. Taurin. 31. quos refert idem Ricc. in collect. decis. 589. parte. 3.*
- 10 Notandum 4. quod si fuerit legatum alicui ecclesie, vel sacerdoti pro celebrandis missis, stari debet iuramento Curati, vel Rectoris dicte ecclesie, vel sacerdotis asserentis, missas esse celebratas *Mascard. de probat. concl. 709. n. 2. quem refert, & sequitur Vulp. in Prax. Iudic. c. 10. n. 13. Guid. Pap. dec. 614. quemadmodum ex consuetudine præstatur fides libro sacristie, in quo ab officiali deputato quotidie scribuntur missæ, quæ in ecclesia celebrantur *Ricc. in Prax. for. eccles. par. 3. resol. 365. vbi etiam dicit, quod si ecclesia habet onus celebrandi certas missas quolibet die, sufficit probare, quod in ea totidem missæ à Religiosis celebrantur pro onerũ adimplemento.**
- 11 An verò possit purgari mora, quando sit legatum pro celebrandis missis, vel Anniversarijs certa die anni, vel mensis cum pacto resolutiuo, quod in casu negligentiæ tran-

transcat ad aliam ecclesiam? negatiuè responderet *Bart. in l. 1. nu. 6. ff. de pen. leg. Ricc. in Prax. for. eccles. p. 3. ref. 368.* vbi etiam notat, quod si Prælatus est negligens in adimplendis oneribus à testatore impositis, requiritur protestatio capituli contra Prælatum, alias omnes delinquerent.

S. II.

Quis sit Iudex competens in legatis pijs.

15 Episcopum, seu Iudicem ecclesiasticum esse competentem in legatis pijs etiam contra laicos, constat ex cap. nos quidem c. si heredes cap. tua nobis de Testam. Cõc. Trid. sess. 22. de ref. cap. 8. Ant. de Butr. in cap. relatum 1. n. 6 de testã. cum alijs, quos cumulat *Tiraq. de Priuileg. causa priuileg. 149. furd. de alim. tit. 8. priuileg. 9. n. 4. Couar. in d. cap. relatum 1. n. 13.* & non solum est iudex competens, sed etiam executor omnium piarum dispositionum tam defunctorum, quam viuentium, vbi nullus alijs fuerit nominatus executor *clm. vn. de Testam. S. si quis autem pro redemptione captiuorum Auth. de eccles. tit. Ricc. in collect. decis. 451. p. 2.* etiam si testator prohibuerit, ne Episcopus se intromittat *d. c. tua nobis de Testam. nisi testator ultra prohibitionem huiusmodi addiderit, quod si Episcopus in eius legatis se ingerat, tunc, & eo casu legata habeantur ac si nõ essent relicta: hoc enim casu non poterit Episcopus manus apponere, et*

dicunt Doctores apud Vulp. in Prax. iudic. cap. 10. n. 11.

Verum si testator exequutores sue voluntatis nominauerit, ad ipsos spectat exequi voluntatem ipsius testatoris iuxta *l. nulli, ibi, & si quidem testator designauerit C. de Episc. & Cler. nisi exequutores huiusmodi negligenter se gerat, quia tunc Episcopus exequitur Garc. de benef. p. 1. cap. 2. n. 98. quæ refert Diana par. 1. tr. 2. ref. 81.* vbi id limitat, quando in casu negligentie fundator, seu testator alios exequutores substituit, tunc enim, inquit, excluditur Episcopus, donec substituti constituentur in negligentia.

17 Potest tamen Episcopus tales exequutores siue laicos, siue religiosos, & alios exemptos cogere ad reddendam rationem de testamentorum exequutionibus, quas gesserunt, & si circa id deliquerint, eos punire non obstante priuilegio exemptionis *d. clem. vn. de Testam. Leo in Thes. for. eccles. par. 2. c. vlt. Garlin. controuers. forensis. 1. cap. 2. 1. quos refert, & sequitur Diana par. 7. tr. 6. ref. 31. Ricc. in collect. dec. 451. par. 2. & dec. 503. par. 3. & in Prax. for. eccles. p. 4. ref. 579. vbi refert Sac. Cong. declarationem.*

18 Hæc etiam cura incumbit Episcopo, etiam si legata pia nõ sunt cap. indicante, & cap. Ioannes de Testam. c. ultima voluntas 13. q. 2. Host. in d. c. Ioannes n. 2. & 3. Abb. in pp. c. cum esset n. 33. de testam. Syl. in ver. testamentum 2. n. 8. Ricc. in Collect. dec. 451. p. 2. & alij apud Geniens. in Prax. Archiep. cap. 69. n. 25. & hanc esse communem opinionem

- im dicit Bonacin. de contract. disp.*
 3. q. 17. pun. 8. §. 10. & ratio est,
 tum quia defuncti inter miserabi-
 les personas numerantur, cum sint
 desituti omni auxilio *arg. c. 2. dist.*
 87. quarum causas certum est spe-
 ctare ad iudicem ecclesiasticum.
cap. super quibusdam de verb. sign. 22
 tum quia piū satis est exequi vo-
 luntates defunctorum *l. vel. negare*
ff. quē. testam. aper. Genuens. loco cit.
 tum etiam quia cū hæres, seu exe-
 quutor, qui non adimplet volun-
 tatem defuncti, peccet mortaliter
 secundum negligentiam qualitatem
 ut dic. *Nau. in Man. cap. 25. n. 65.*
 & alij, ideò ratione peccati effici-
 tur laicus de foro Episcopi *iuxta*
c. nouit de Iudic. ita Barbof. de offic.
 & pot. Episc. par. 3. all. 82. num. 16.
 & 17.
- 19 Hæredibus autem, seu exe-
 quutoribus à iure annus præfigi-
 tur ad soluendum legata, siue pia,
 siue prophana, vbi nullum tempus
 à testatore præfixum fuerit *d. l. nul-*
li C. de Episc. & Cler. Auth. hoc am-
plius C. de fideicom. cap. nos quidē
de Testam. & notat etiam Genuens.
loco cit. n. 25. annus verò huiusmo-
 20 di non aliter currere incipiet, ni-
 si post vnicam saltem monitionem
 à Iudice personaliter faciendam,
 ut colligitur *ex d. cap. nos quidem*
ibi, ut eam commoneas, & d. cap. tua
nobis ibi, monitione præmissa de
Testam. quamuis possit Episcopus,
 præsertim ex iusta causa, huiusmo-
 di annum restringere tam in lega-
 21 tis pijs, quam in prophanis *Abb.*
in d. c. nos quidē n. 11. & ibi Couar.
n. 5. & alij apud Barbof. d. all. 82. nu.
 22. & 24. vbi dicit, quod in tali
- casu præmitti debet bina monitio
 quod præcipuè locum habet, quā-
 do hæres, seu exequutor copiam
 habet rei legatæ, tunc enim te-
 netur absque mora eandem præ-
 stare *l. cum res legata. & l. si domus*
§. in pecunia ff. de leg. 1.
- 22 Transacto anno, siue alio bre-
 uiori tempore ab Episcopo præfi-
 gendo ad eundem Episcopum deu-
 oluitur ius exequendi non solum
 in legatis pijs, sed etiam in alijs
 non pijs *d. cap. nos quidem de Te-*
stam. d. l. nulli C. de Episc. & Cler.
auth. hoc amplius C. de fideicom.
Hofst. in d. cap. Ioannes nu. 2. & 3.
Abb. in repet. d. cap. cum esses nu. 33.
de Testam. Genuens. loco cit. Dian. p.
 3. tract. 1. ref. 21. *Vulp. d. c. 10. n. 10.*
- 23 vbi etiam dicit, quod Episcopus
 coram suo Vicario potest petere,
 se immitti in possessionem bonorum,
 si ecclesia, vel pauperes sint insti-
 tuti hæredes *per doctrinam Baldi*
in l. si quis C. de Episc. & Cler. quod
 24 procedit etiam si hæres, aut exe-
 quutor testamenti non potuerit
 exequi intra annum, quia illud
 tempus non fuit præfixum in odiū
 hæredis, siue exequutoris, sed po-
 tius in fauorem defuncti, nè diū
 eius voluntas differatur *ut ex d. c.*
nos quidē & d. l. nulli colligit Sylu.
in ver. testamentum 2. nu. 8. hoc tam-
 en locum habet in legatis alimē-
 torum, aut ad pias causas, quæ ob
 impedimentum retardari non de-
 bent *Tiraq. de Priuil. pia caus. pri-*
uil. 97. & alij apud Barbof. loco cit.
 n. 23. in alijs verò tempus à iure,
 vel ab homine præfinitum non
 currit legitime impedito *ex reg. l.*
 1. *in fin. C. de Annal. except.*

25 Notandum est etiam, quod Episcopus non succedit in executione post annum, si testator prouidit exequutoribus de longiori tempore, vt d. Kirshou. relat. in Syntag. opin. com. tit. de testam. exequut. c. 1. vers. Episcopus.

Quamuis autem exequutio legatorum prophanorum tam ad iudicem ecclesiasticum, quam secularem spectet, vt pluribus auctoritatibus, & Rotae decisionibus probat
26 Barbof. d. all. 82. n. 2. seculatum est in legatis pijs, quorum exequutio iudici ecclesiastico tantummodo competit, vt constat ex d. si quis autem pro redemptione captiuorum auth. de eccles. tit. capitula nobis de Testam. Conc. Trid. sess. 22. de ref. c. 8. ferr. qq. mor. p. 1. q. 73. n. 12. & 13. & communem dicit Bonac. in tract. de cōtract. d. disp. 3. q. 17. pun. 8. §. 10. Dian. par. 4. tract. 1. ref. 99. & hæc videtur verior sententia, quicquid in contrarium dicat Couar. in d. cap. nos quidem n. 8. Gutier. pract. lib. 1. q. 44. nu. 3. & alij, quos refert & sequitur Barbof. d. all. 82. nu. 17. vers. que quidem, vbi resoluit, huiusmodi causas esse mixti fori.

§. III.

Quot testes sufficiant in testamento ad pias causas.

Non mediocris est inter DD. controuersia circa huiusmodi testamenta ad pias causas, an videlicet requiratur ultra duos testes presentia Parochi, siue sufficiant duo tantum testes, & idem videndum nobis est, in quibus ter-

minis procedant cap. cum esses, & cap. relatum 1. de Testam. vt inde privilegia pijs causis concessa facilius intelligamus.

27 Et omiſſis varijs Doctorū opinionibus, quas enumerant glos. Abb. Io. de Imol. in d. cap. cum esses, mihi semper placuit sententia Guil. Nafonis, quem refert, & sequitur Io. de Imol. in d. c. cum esses n. 11. vbi etiā Abb. n. 6. & 7. & ibidem Io. Andr. n. 2. de Testam. Speculat. lib. 2. tit. de instrum. edition. §. compendiose n. 11. videlicet, quod per ius canonicum duo testes cū Parocho, vel si non interueniat Parochus, duo alij testes ultra supradictos, qui interueniāt loco Parochi, sufficiant in testamentis cōmunibus etiam ad non pias causas per tex. in d. cap. cum esses; in testamentis verò ad pias causas duo tantum testes sufficiant sine Presbitero per cap. relatum 1. eod. tit. de Testam. hanc autem sententiam esse magis communem dicunt Corn. conf. 261. n. 30. in fin. & n. 31. vol. 4. Clar. in §. testamentum q. 57. n. 1. & 3. vbi etiam dicit, quod hanc opinionem consuetudo approbat vbi que locorum, & hanc esse receptissimam, & communem testatur Couar. in d. c. cū esses n. 12. & 13. & in d. c. relatum 1. in princip. & ibidem Barbof. Valasc. decis. 74. nu. 4. 5. & 10. Marcellus Vulp. in prax. for. eccles. c. 10. n. 12. Kirshou. relat. in Syntag. opin. com. tit. de Testam. cap. 24. in fin. & alij.

28 Pari lege sancitum est in Regnis Hispaniarum, testamentum coram tribus testibus, & notario confici posse, vt trad. Couar. d. cap.

L cum

*cum esses n. 1. Menoch. de presump-
lib. 4. presump. 4. n. 4.*

29 Quæ quidem conclusio cum hac
distinctione recipienda est, vt
quoad testamenta prophana, seu
ad non pias causas procedat, & sit
obseruanda in foro ecclesiastico
vbique etiam in Terris imperij, &
in Terris ecclesiæ in vtroq. foro tã
ecclesiastico, quam sæculari: in re-
lictis verò, seu dispositis ad pias
causas procedat in vtroq. foro tã
ecclesiastico, quam sæculari, non
solum in Terris ecclesiæ, sed etiã
in terris imperij, quia relicta ad
pias causas vbique videntur esse
sub iudicio Papæ, vt d. Io. de Imol.
in d. cap. cum esses n. 13. & ibidem
Io. Andr. n. 9. vbi dicit, ita communi-
ter seruari Conar. in d. cap. relatum
1. n. 1. de Testam. & de communi te-
stantur Corneus cons. 168. n. 3. circa
med. vol. 2. Clar. 9. testamentum q.
57. n. 2. vbi cõtrarias sententias reij-
cit, cū alijs apud Mascard. de Pro-
bat. conclus. 1352. n. 27. & seq. Bar-
bos. in d. cap. cum esses n. 2. & 7. & in
d. c. relatum n. 2. Valer. in tract. de
Differ. inter vtrumq. for. in ver. Te-
stamentum differ. 2. nu. 1. vbi etiam
de communi.

30 Nec desinit esse de Terris ec-
clesiæ, licet ecclesia committat al-
teri temporalem iurisdictionem,
specialem illius Terræ Clem. Pa-
storalis de Re iud. & obseruat Corn.
cons. 261. in fin. vol. 4. Valas. dec. 74.
n. 7. post med. & alij apud Borrellum
in Summa Decisionum to. 2. tit. 5. n.
18. & 19.

Sub hac tamen regula non cõ-
prehenditur testamentum factum
31 a Clerico iuxta formam iuris Ca-

nonici, nam illud valet vbique
locorum, etiam in foro sæculari,
& in alijs Terris, quam ecclesiæ:
cum enim Clerici legibus tantum
diuinis, & Canonicis, non etiam
ciuilibus subditi sint, consequen-
ter in eorum testamentis cessant
omnes ciuiles solemnitates, sed
tantum inspiciendæ sunt solemni-
tates diuini iuris, & canonici Valas.
de success. creat. progress. p. par. lib. 3.
9. 22. n. 84. Valas. decis. 74. nu. 13.

Sed circa prædicta notandum
est quodius Canonicum non exi-
32 git duos testes pro foro conscien-
tiæ, sed pro foro externo, & ideo
in conscientia testamentũ ad pias
causas valeret, & obligaret, dũ mo-
dò constet de mente Testatoris
Maz. shel. de cas. refer. disp. 2. c. 20.
q. 1. n. 12. Less. lib. 2. cap. 19. dub. 2. n.
7. Layman. lib. 3. tract. 5. cap. 2. nu. 5.
& alij quos refert, & sequitur Dia-
na par. 7. tract. 6. ref. 2. 14. & 18. vbi
etiam dicit, quod si hæredi cõstet,
testatorẽ reliquisse aliquid ad piã
causam, licet voce solum, & itã vt
in foro externo probari non pos-
sit, in conscientiæ foro tenetur il-
lud præstare Bonacin. de contract.
d. disp. 3. q. 1. pun. 3. n. 16. & seq. vbi
de communi.

33 addunt nonnulli DD. quod in
testamentis prophanis non solum
requiritur, quod interueniat pro-
prius Parochus, aut loco illius duo
alij testes, vt supra diximus, sed
etiã quod testator sit infirmus, &
in his terminis dicunt procedere
tex. in d. c. cum esses, itã Guid. Pap.
dec. 543. n. 11. Barbos. in d. cap. cum
esses. n. 8. vbi aduertit, eo tantum
casu reprobari, & corrigi con-
sue-

fuetudinem, & leges ciuiles amplio- rem numerum requirentes, ex ea ratione, quia infirmus non ita facile semper potest conuocare testes, sed, ut potest, voluntate suam explanat Parocho, qui ut medicus, & Index eius animæ in eo vitæ periculo, & conflictu frequenter adest cū infirmo; & ideo addit Guid. Pap. loco cit. n. 12. quod si infirmus ex illa infirmitate conualefceret, testamentum huiusmodi non valeret saltem ultra annum.

- 34 Si verò testamentum huiusmodi fieret coram alio sacerdote, non valeret, quia *tex. in d. cap. cum esses* loquitur de proprio Presbytero *Abb. speculat. & Io. de Imol. locis cit. V. alasc. d. decis. 74. nu. 9. Borell. to. 2. tit. 5. n. 6. Barbof. in d. cap. cum esses n. 6. Genuens. in Practicabil. eccl. q. 660. nisi esset talis Sacerdos,*
- 35 cui loco Parochi omnis cura, & Sacramentorū administratio commissa fuerit, quia tunc coram Parocho factum diceretur *Corn. cōf. 18. nu. 12. vol. 2. Borell. loco cit. n. 5. nec inconuenit, quod Presbyter Parochialis ad testamentum accedat tamquam notarius, quia etiā tunc validum esset cum duobus testibus Mascard. de Probat. conclus. 1352. nu. 29. Barbof. in d. cap. cum esses num. 6.*
- 36 Ex dictis sequitur, quod testamentum prius conditum cum solemnitate iuris communis reuocatur per testamentum ad pias causas saltem secundum ius gentium conditum: è contrā verò testamentum ad pias causas factum non infirmatur per secundū

minus solemne, etiam si venientes ab intestato hæredes instituti sint, ut post Panormit. Tiraq. & alios d. Dian. par. 7. tr. 6. ref. 25.

§. IV.

An in huiusmodi testamento condito secundum formam iuris canonici sufficiant testes femina.

- 37 **A**lij dicunt, testes feminas in huiusmodi testamento non sufficere, præsertim cum *cap. cum esses*, requirat testes idoneos, & ita tenuerunt DD. quos refert, & sequitur Couar. in d. cap. cum esses num. 14. de testam. & communem dicit Clar. in §. testamentum q. 57. num. 2. in fin. vbi requirit testes omni exceptione maiores: & de iure quidem ciuili certum est, quod femina quamuis honestissima non potest esse testis in testamento, ut probat Couar. loco cit. sed mihi magis placet sententia Abbat. in d. cap. cum esses nu. 3. & Petr. de Anchar. ibidem num. 6. vbi dicunt, eos, qui de iure naturali à testimonio repelluntur, ut domesticus, inimici, pupilli, aut furiosi, & similes, etiam de iure canonico non esse in testamentis idoneos; illos verò, qui de iure ciuili tantummodò repelluntur, ut serui, & feminæ, de iure canonico, posse esse testes, & hanc esse communem testatur Io. Crotus in tractat. de Testib. tit. Qui testes prohibentur esse in testamento, quæ nō. num. 18. 19. & 20. vbi dicit quod omnes testes adhibiti in dicto te-

stamento possunt esse femina: hæc etiam esse communem dicit Iason. in l. hac cōsultissima n. 9. de testam. quia textus in d. cap. cum esses non loquitur de idoneitate iuris ciuilijs, sed de idoneitate iuris gentium, seu diuini Corn. conf. 168. num. 3. vers. fin. vol. 2. Valasc. decis. 74. num. 10. & 11. Bonacin. de contract. disp. 3. q. 1. pun. 3. nu. 15. quemadmodum etiam in Codicillis femina potest esse testis. glos. in l. vit. §. in omni ver. quinque, & ibi Bart. n. 7. C. de Codicill. & communem d. Crotus ubi supra nu. 13.

38 Que conclusio tantò magis procedit in testamento ad pias causas, in quibus duæ feminae satis erant Abb. & Anchar. locis cit. Ias. ut supra nu. 8. Crot. loco cit. nu. 15.

39 & alij apud Dian. par. 7. tract. 6. ref. 16. Couar. in cap. relatum 1. nu. 5. de Testam. ubi etiam dicit, in quibuscumque testamentis monachos legitimos testes censerit, etiam absque licentia Prælati, & plures refert Tiraq. de Priuil. pia. caus. priuil. 5. ita etiam in testamē-

40 to factò inter liberos duo testes sufficiunt, etiã si feminae sint Couar. & Tiraq. locis cit. & decisum refert. Ricc. in Collect. decis. 332. par. 2.

S. V.

Utrum requiratur in huiusmodi testamentis rogatus testium.

41 **I**N testamento ad pias causas non requiritur rogatus, seu rogatio testium, cum etiam testamētum inter liberos coram duo-

bus testibus valeat, etiam si rogati non sint Bart. in repet. l. 1. nu. 76 C. de Sacros. eccles. late Tiraqu. loco cit. priuil. 3. Couar. in d. cap. relatum 1. num. 4. & ibidem Barbof. num. 2. in fin. de Testam. Mandos. ad Lap. alleg. 29. littera A. qui testantur de communi, & alij apud Dian. par. 7. tr. 6. ref. 17. immò in eis sola subscriptio manu testatoris sine testibus facta viam testamenti obtinet, quemadmodum sola subscriptio, etiam sine testibus sufficit in testamento inter liberos Tiraquell. de priuil. pia. caus. priuileg. 4. Valasc. decis. 67. num. 8. & banc esse communem dicit Couar. in d. c. relatum 1. n. 12. & alij apud Dian. loco cit. ref. 14. Ricc. in Prax. for. eccles. par. 2. ref. 461. vbidicit, quod tex. in d. cap. relatum de Testam. requirens duos testes non excludit aliam formam testandi ad pias causas deductam ex alia forma testandi inter liberos ex authent. quod sine C. de Testam. & ex l. fin. & auth. si modo C. fam. ercisc. ad valorem enim testamenti, seu legati ad pias causas sufficit id, quod de iure naturali est sufficiens, vt scilicet sit potestas in disponēte, capacitas in eo, in cuius fauorem disponitur, & libertas in dispositione Sylu. ver. legatum quest. 10. Bonacin. de Contract. disput. 3. pun. 3. num. 16. Dian. d. ref. 14. quaest. 1.

42 Ita etiam testamentum militis valet sine aliqua solemnitate, etiã si esset scriptum in clypeo eius sanguine rutilanti, dummodò per duos testes recognoscatur eius manus l. milites in expeditione 15.

C. de

- C. de Testam. milit. quo priuilegio*
- 44 gaudent etiam milites nostri temporis, dummodò actu sint milites in numerum militum relati, & in castris, siue in expeditione versentur *l. ne quidam C. eod.* immò etiam si actu in Castris non sint, sed in loco propinquo ex Ducis concessione fortè valetudinis curandæ causa commorentur, habeant tamen animum reuertendi ad defenden. pro viribus Remp. *latè Dian. par. 7. traçt. 6. ref. 42. & 43.*
- 45 Eodem etiam fruuntur priuilegio aliæ personæ non militantes, dummodò sint in loco hostili. *glof. in l. Scriuarios ver. nullatenus C. de Testam. milit. qua in hoc effcõmuniter approbata, vt d. Clar. in l. testamentum q. 15. in fin.* huiusmodi verò testamenta militari iure condita valent quidem non tantum si in expeditione bellica miles decedat, sed etiam post missionem subsistunt, & durant, non tamen diutius anno *l. quod constitutum l. quod dicitur ff. de milit. testam.* quod intellige in honesta missione, non in ignominiosa, illorum enim testamenta, qui ignominie causa missi sunt, statim iure militari valere desinunt *l. testamenta ff. eod.*
- 47 In testamentis autem conditis ad non pias causas *Alex. cons. 70. num. 2. l. lib. 2. tenuit*, quod testes debent esse rogati, quia hæc solemnitas non reperitur correctæ a canone: *idem tenet Gratian. discept. forens. cap. 93. num. 1. & seq. vbi refert, ita resoluisse Rotam in Perisima bonorum 7. Febr. 1583.*
- coram Gyptio Barbof. in d. cap. cum effes num. 7.*
- 48 Contrarium tenet Abb. *in d. cum effes n. 3. & 7. in fin.* vbi dicit, de æquitate canonica non requiri, quod testes se subscribant, vel quod sint rogati, quia Papa solùm nititur dispositioni iuris diuini, & sanctorum Patrum: *eãdem sententiam sequitur Petr. de Anchar. in d. cap. cum effes num. 6. & ibidem Ant. de Butr. nu. 5. & alij, quibus adde Genuens. in Practicab. ecclies. q. 660.* vbi dicit, quod in testamento facto coram Presbytero Parochiali non requiritur præsentia duorum testium, nec rogatus eorum pro forma essentiali, sed tantum ad probationem, & ideò si alio quouis modo probaretur, testamentum huiusmodi valeret etiam sine præsentia, & rogitu testium.
- 49 Prima tamen sententia communis est, & tutior, & ideò ab eã nõ est recedendum: quia in testamentis subest maior timor falsitatis, fraudis, & suspitionis, ideò cautius est agendum adhibendo rogatum testium, per quem tollitur omnis suspicio, præsertim quia testes debent considerare exloquela, & verbis testatoris, atque ex alijs signis, quæ percipi possunt, vtrum testator fuerit, & sit sanæ mentis, & an verba testatoris proferantur animo deliberato, *vt d. Gratian. d. cap. 93. nu. 1. & seq. vbi etiam notat, quod sufficit rogatus testium etiam præsumptus, vel aliquid tale, quod illi æquipolleat.*
- 50 Diuersa est ratio de testamentis factis ad pias causas, & inter liberos

beros; quia illa cum spiritu Dei agantur, non subiacent legi positivæ *Bart. in repet. l. 1. n. 82. C. de Sacros. Eccles. Lapis all. 25 num. 2. Ant. Fran. in addit. ad Abb. in c. cum effes nu. 3. de Testam.* & ideo tam testamenta, quam legata ad pias causas etiam in foro seculari iudicari debent secundum canones, & iura divina, & naturalia, seu gentium *Abb. in cap. relatū 1. num. 2. & ibidem Couar. nu. 1. de Testam. Bart. in repet. d. l. 1. in fin. C. de Sacros. eccles. in testamento*
 51 verò inter liberos præsumitur parentum deliberatio erga liberos, cum naturalis stimulus urgeat Patrem ad cogitan. de filijs *amicissimos ff. de excus. Tut. Bald. in auth. quod sine n. 3. C. de Testam. Tiraq. de Priuil. pia caus. priuil. 3. in fin.*

S. VI.

Quando valeat testamentum factum ad pias causas coram duobus testibus sine Parocho

52 **S**upra diximus, testamentum factum ad pias causas coram duobus tantum testibus valere per textum in d. cap. relatū 1. de Testam. sed hoc procedit, si testamentum principaliter fiat causa pietatis, hoc est si ecclesia, aut pia causa instituta sit heres, tunc enim coram duobus testibus factum valet, etiam quoad legata prophana *Euerard. Lun. conf. 27. n. 2. 1. vol. 1. Grass. de Success. d. testamentum q. 18. num. 7. Gratian. discept. 605. num. 23. & seq. Barbos. de Jur. eccles. lib. 3. cap. 27. num. 96. &*

alij apud Dian. par. 7. tract. 6. ref. 4. & hanc esse communem dicit Clar. in d. testamētum q. 6. vers. sed quæres. Alioquin testamentum principaliter factum alio, quam pietatis respectu minus solemniter nõ instituta hærede pia causa nullū erit, non tantum quoad principale, sed etiam quoad legata pia in eo contenta *secundum Anton. de Butr. in cap. quod clericis n. 10. vers. idem puto de for. compct. Alex. conf. 41. num. 5. lib. 1. & conf. 177. n. 6. lib. 2. Ruin. conf. 1. num. 12. to. 2. Bartolom. Socin. conf. 5. numer. 11. vol. 3.*

53 Sed contrarium mihi videtur verius quoad legata pia, quæ etiã in tali casu debentur, etiam si testamentum, in quo fuerunt relicta, sit inualidum, ita tenet *Couar. in d. cap. relatū 1. num. 3. de Testam. Bart. in repet. d. l. 1. num. 60. C. de Sacros. Eccles. Federic. de Sen. conf. 217. per tot. Io. Antonius Rubens conf. 72. num. 5. ubi dicit hanc sententiam esse multum equam Tiraq. de Priuil. pia caus. priuil. 80. in fin. & alij plures, quos refert, & sequitur Dian. par. 7. tract. 6. ref. 3. & ratio est, tum quia legata pia non subijciuntur subtilitatibus legum, ut d. Bart. loco cit. nu. 66. tum quia relicta in vltima voluntate etiam minus solemniter debentur naturali obligatione, secundum *Corneum conf. 278. nu. 1. vol. 1. ubi dicit hanc esse communem Doctorum sententiam Bonacin. in tract. de Contract. disp. 3. q. 1. pun. 3. nu. 2. & seq. & præcipue nu. 14.**

54 Ex quo sequitur primò, quod si testator cepit facere testamentū, vel

vel codicillum, & morte preuentus non absoluit, licet quoad alia irritum sit *l. si quis cum testamentu ff. qui testam. fac. poss. valet tamen quoad relicta pia, que in sua illa imperfecta dispositione iam expresserat Abb. in cap. 1. & penult. de success. ab intest. & alij apud Diana p. 7. tr. 6. ref. 19. qui de communi testatur, & hanc etiam esse communem dicit Bonacin. d. disp. 3. q. 1. prin. 3. n. 21. & in hoc testamento ad pias causas fauorabilius est testamento inter liberos: nam, si testator ceperit inter liberos testari, & facta institutione, & alijs legatis, priusquam faceret aliud legatum, quod adhuc erat faciendum, morte preuentus illud facere non potuit, tale testamentum non valet neq. substat etiam quoad iam perfecte disposita iuxta communem opinionem, *vt dicit Charus v. testamentum q. 9. in fin. & alij.**

56 Sequitur 2. quod licet vltima voluntas captatoria, scilicet, que pendet ex alieno arbitrio, seu que in alterius arbitrium cofertur, regulariter non valeat, nihilominus in relictis ad pias causas valet *Bart. in repet. d. l. 1. n. 64. C. de sacros. eccles. & de communi testatur. Clar. in S. testamentum questione 6. vers. quarto infertur* que conclusio procedit tam in legatis, quam in institutione heredis *Bart. in l. captatorie ff. de leg. 1. l. 1. latè Gabr. commun. conclus. lib. 6. tit. de Pia causa concl. 3. n. 1. & 7. ubi dicit, hanc esse legis communem: quãuis hos terminos aliter explicet Marcellus Vulp. in Prax. Iudic. for. eccles. c. 10.*

n. 6. qui putat, captatoriã voluntatem proprie esse illam, per quam quis aliquem quærit inducere, vt sibi, vel alteri commodum in vltima voluntate relinquat, non autem que in alienum confertur arbitrium, & citat *Cuman. in l. captatorias ff. de hered. instit. Seraph. decis. 359. n. 11.*

57 Immo etiam si non appareret expresse testatorẽ voluisse testari ad pias causas, sed simpliciter dixerit, committo dispositioni Titij omnia bona mea, valet huiusmodi dispositio, & intelligitur Titius grauatus, vt omnia bona distribuat ad pias causas *secundum vniuersiorem intellectum tex. in cap. cum tibi de testam. in quo conueniant communiter legiste, & Canoniste, vt notat idem Clar. loco cit.*

58 Sequitur 3. quod valet testamentũ ad pias causas etiã sine institutione heredis, quia hæc necessaria est tantũ iure ciuili *Tiraq. de Priuileg. pie caus. priuileg. 15. Barbat. conf. 8. vers. venio ad alia dubitationem lib. 1. Paulus Castr. cõf. 97. lib. 1. & alij apud Dian. par. 7. tr. 6. ref. 22.*

59 Sequitur 4. quod liberis preteritis non solum legata ad pias causas substatentur, sicut & cetera, non pia *iuxta auth. ex causa C. de liber. preter. verum si instituta sit hæres pia causa substatentur etiam testamentum fauore pie cause dummodò eis relinquatur, legitima titulo legati, aut alio quouis titulo, licet non titulo institutionis, prout requiritur; quia quod iure institutionis debeat filijs relinqui legitima, est quadam iuris ciuilis obseruatio, que non est necessaria*

ria

ria in relictis ad pias causas, ut dicunt communiter Doctores cū Bart. in repet. d. l. 1. n. 62. C. de sacros. eccles. & ideo testamentum etiā nūtu conditum favore piæ causæ nō irritatur secundum communem DD. sententiam Clar. in S. testamētum q. 6. vers. quinto infertur Barbof. in d. cap. cum tibi n. 4. de testam. & alij.

61 Sequitur 5. quod valet testamētū ad pias causas etiā si hæreditas adita non sit, puta si ante aditam hæreditatem hæres decesserit, vel hæreditatem repudiauerit Bart. communiter receptus in repet. d. l. 1. nu. 65. & 66. C. de Sacros. Eccles. quia in eo cessat omnis solemnitas iuris ciuilib.

62 Sequitur 6. quod testamentum conditum cum solemnitatibus iuris etiam ad pias causas reuocatur per secundum minus solemnne ad pias causas, hoc enim secundum testamentum est perfectum in sua specie, cum in eo non requirantur solemnitates iuris ciuilib, ut supra diximus Bonacin. de contract. disp. 3. quest. 1. pun. 3. n. 16. ubi citat Bald. Iason. & alios Dian. par. 7. tr. 6. resolutione 26.

63 Sequitur 7. quod licet, vbi voluntas testatoris impleri non potest, legatum reddatur caducū vel habeat pro nō scripto, & ideo conuertendum sit in vtilitatem hæredis, vel grauati l. unica §. in primo C. de Caduc. tollen. hoc tamē non procedit in legaris pijs, quæ semper debentur, etiam si non possent adimpleri vel de facto, ut in d. cap. nos quidem de testam. vel de iure, ut in l. legatum 16. ff. de

usu, & vsufr. leg. res enim ad pias causas relictæ liberæ sunt à lucratiuorū inscriptionibus, ut d. gloss. in d. cap. nos quidem ver. in loco Sylu. ver. legatum 4. n. 12. & alij, quos refert, & sequitur Barbof. de off. & pot. Episc. par. 3. alleg. 83. n. 3.

§. VII.

Virum de relictis ad pias causas detrahatur falcidia.

64 **F**alcidia regulariter cessat in ijs, quæ ad pias causas relictæ sunt auth. similiter C. ad l. Falcid. & tradunt cōmuniter Doctores. quod indubiè procedit, quando relinquitur legatū piæ causæ simpliciter, & in genere; si verò relinquatur ad certum, & determinatum vsum, puta ad constructionem alicuius capellæ, aliqui Doctores ita distinguunt: aut voluntas testatoris adimpleri potest cum detractione Falcidiæ, & tunc detrahitur: aut non potest adimpleri, & tunc non detrahitur, Tinaq. de Priuil. piæ caus. priuil. 26. vers. secundo est limitandum Gabr. commun. conclus. lib. 4. tit. ad Trebell. conclus. 11. num. 11. sed verius videtur, quod in omnibus legatis ad piam causam indistinctè Falcidia detrahi non possit, quia text. in d. Auth. similiter, generaliter loquitur, & generaliter, & absq; hac distinctione loquuntur alij DD. Roman. cons. 239. nu. 2. Franc. de Aretio cons. 67. nu. 10. vers. prima est Decius cons. 299. num. 4. vol. 1. Decian. cons. 42. num. 17. vol. 2. Capra cons. 78. num. 23. præsertim si

si facta fuerint ex causa onerosa, sepulture, celebrationis missarum, & anniuersariorum Seraphin. dec. 1202. num. 3. & multo magis si testator expresse legaret pro male ablatorum restitutione, quia tunc huiusmodi legatum nullam omnino patitur diminutionem; hoc enim non censetur donum, sed debitum ipsius testatoris, quod necessario debet solui ex bonis hereditatis Feder. de Sen. conf. 250 Surd. in tract. de Alim. tit. 8. priuileg. 30. num. 10. ratio predictorum est, quia Falcidia, vel trebellianica detrahatur ex dispositione iuris ciuilibus, quod potestatem non habet circa legata pia Bonacin. de Contract. disp. 3. q. 17. pun. 8. §. 2. n. 4. quare huiusmodi legata pia debent ante omnia detrahi, ut res alienum l. sed si non seruus, & l. res alieni ff. ad l. Falcid. & sic haeres habebit minorem quartam, & alij legatarij habebunt minus de legato Bart. in authen. similiter num. 2. C. eod. tit. ad l. Falcid.

66 Hinc fit, ut neque Trebellianica detrahatur ex fideicommissio vniuersali ad pias causas Roma. conf. 239. num. 2. Ricc. in Collect. dec. 329. par. 2. Franc. de Aretio conf. 67. num. 10. post med. ubi de communi Barthol. Socin. conf. 116. num. 27. vol. 1. Barbof. de off. & pot. Episc. par. 3. alleg. 75. nu. 52. Decius conf. 299. num. 4. vol. 1. ubi etiam de communi testatur, & hanc non solum communem, sed magis equam esse fauore anime dicit Guid. Pap. dec. 188. nu. 2. Vincent. de Franch. decis. 156. num. 7. Marefcot. var. lib. 2. cap. 72. num. 11. & 12. Tiraq.

de Priuilegio pia causa priuileg. 27. ubi dicit hanc esse magis communi & alij plurimi apud Gabriel. comm. concl. lib. 4. tit. ad Trebellian. conclus. 11. n. 2. ubi dicit, ita etiam in practica seruari, quicquid in contrarium dicat Oltiad. conf. 248. num. 6. & alij; ratio principalis est, quia Falcidia, & Trebellianica equiparantur, & vbiunque cessat Falcidia, cessat etiam trebellianica l. Marcellus vers. quod autem ff. ad Trebellian. gloss. in auth. Vnde si parens C. de Inoff. testam. Marefcot. lib. 2. var. cap. 72. num. 11. & 12. Gacheranus dec. 147. num. 19. & quod dicitur de Trebellianica, procedit etiam in Falcidia Rot. dec. 71. num. 14. p. 6. Recent.

67 Et hoc procedit, etiam si restituenda sit hereditas immediate priuato, mediate autem pia causa: quia etiam in tali casu non detrahatur trebellianica, Bald. in l. Ania §. Titio ff. de Cond. & demon. Barthol. Socin. conf. 49. nu. 13. & conf. 115. nu. 6. vol. 4. Capra conf. 78. num. 24. Marefcot. loco cit. num. 13. & alij plures apud Tiraq. de Priuilegio pia causa priuileg. 26. in princ. & probatur ex l. cum dotem, ibi, ut omissa interpositi, capientis persona spectetur ff. ad l. Falcid. quod intellige, quando fideicommissum est incontinenti restituendum pia causa, quia tunc primus esset tamquam nudus minister; & ideo consideranda est persona, cui facienda est restitutio, & non persona prima, idem Socin. conf. 77. num. 9. vol. 1. & alij, quos refert, & sequitur Gabr. commun. conclus. lib. 4. tit. Ad Trebellian. concl.

concl. 11. num. 5. aut quando certum est, quod post mortem alicuius bona debent peruenire ad piam causam *Roman. cons. 206. numer. 7. Barthol. Socin. d. cons. 115. num. 6. Tiraq. d. priuil. 26. vers. sed hoc ultimum.* Secus esset, si hoc incertum sit, puta quia hæres est grauatus restituere piæ causæ sub cõditione, tunc enim detrahitur trebellianica *Roman. & Socin. loc. cit. & alij apud Gabr. d. conclus. 11. num. 5. & 6. & apud Tiraq. loc. cit. d. priuil. 26. vers. sed hoc ultimum,* ubi etiam dicunt, quod grauatus cauere debet de restituendo quartam retentam piæ causæ in euentum, quod fideicommissio sit locus *iuxta l. in lege falcidia non habetur ff. ad l. Falcid. & l. 1. ff. ut legator seu fideicomm. nom. cau.*

68. Alij etiam casus sunt, in quibus Falcidia, & Trebellianica detrahitur de relictis pijs, videlicet quando ipse testator ita disposuit, vt ex legato, aut fideicommissio ad pias causas Falcidia, seu Trebellianica detrahatur auth. sed cum testator *C. ad l. Falcid.*

69. Secundo quando ecclesia, vel pia causa est hæres iustituta, & testator legauit alijs ecclesijs; hoc enim casu pia causa heres instituta detrahet Falcidiam à legato factio alteri piæ causæ *secundum Abb. in cap. cum causam num. 2. de Præb. & dignit. Gabr. commun. conclus. lib. 4. tit. ad Trebell. concl. 11. n. 8. Tiraq. de Priuil. piæ caus. priuil. 26. vers. sed quod;* contrariam tamen sententiam verius tuentur alij Doctores asserentes, piam causam hæredem institutam non

posse detrahere Falcidiã contra ecclesiã, quia in hoc ecclesia, & pia loca reperiuntur privilegiata passim, nè patiantur detractationem, non autem actiue, vt detraherent aduersus quoscumq; & ideo in detractatione faciendã ecclesia instituta non vititur iure speciali, vel aliqua prerogatiua, sed vititur iure communi, quod exerceri nõ potest contra ecclesiã legatariã, quæ tali casu est specialiter priuilegiata *Magonius de ris. floren. 130. num. 10. Riccius locis cit. & alij cõmuniter.*

70. Tertio quando testator plus legauit, quam habebat; quia tunc huiusmodi legata ad pias causas recipiunt diminutionem propter defectum patrimonij, sicut alia legata secundum *Bart. in Authent. similiter C. ad l. Falcidiã,* ubi etiam dicit, quod talia relictã ad pias causas minuantur propter debitum iure naturæ, vt notat etiam *Gabr. d. conclus. 11. in fin.*

71. Quarto licet ex legato alimentorum factio pauperi, & egeno nõ detrahatur Falcidiã, tamen pecuniã relictã ad alimenta legi Falcidiæ subijcitur *l. Dini ff. ad l. Falcid. Gratian. decis. March. 48. nu. 3. in addit.*

72. Pia autem causa ad huiusmodi effectum censentur etiam Cõfraternitates, & Hospitalia sine auctoritate Episcopi fundata; quia non requiritur, quod locus sit pius, sed sufficit, quod opera pietatis exerceat; priuilegium enim non datur loco, sed causæ, cui relinquitur; & ideo relictã huiusmodi Cõfraternitates

fraternitatibus, & Hospitalibus
Falcidix non subijciuntur. *Mare-*
scott. lib. 2. var. cap. 72. nu. 21. Gabr.
commun. conclus. lib. 6. tit. de Pia
causa concl. 1. num. 7. 9. & 10.

S. VII.

Virum filiusfam. disponere, seu testa-
ri possit ad pias causas.

- 73 **T**Am de iure canonico, quam
ciuili potest filiusfam. testari
de peculio castrensi, vel quasi ca-
strensi etiam sine consensu Patris
c. licet de sepult. in 6. l. fin. C. qui tes-
tam fac. poss. l. filiusfam. in fin. ff. de
Donat. & ideo filiusfam. poterit li-
berè sine consensu Patris de eius
dote, & antefato tanquam de ca-
strensi peculio disponere, quia dos,
& antefatum pari passu ambulant,
& per omnia assimilantur, *ut d.*
Ricc. in Prax. for. eccles. par. 1. resol.
74 580. secus dicendum est de pecu-
lio profectio, vel aduentitio;
de hoc enim testari non potest fi-
liusfam. ad pias causas sine consen-
su Patris, *ut in d. cap. licet;* quam-
uis de iure ciuili nec Patre per-
mittente filiusfam. testari possit *l.*
tam is §. 1. ff. de Donat. caus. mor.
Non tamè sufficeret, quod testa-
mentum fiat in Patris presentia:
75 quia quoties iura requirunt con-
sensum, non sufficit sola presentia,
aut consensus tacitus, sed requi-
ritur expressus *glos. in c. statutum*
§. in nullo de Rescript. in 6. latè Ric-
cicus in Prax. for. eccles. p. 1. ref. 579.
quod probatur, quia etiam filius-
76 fam. Patre permittente potest do-
nare causa mortis *iuxta tex. in*

l. tam is §. 1. ff. de Donat. caus. mor.
tamen iste consensus non sufficit
tacitus, sed expressus requiritur
l. filiusfam. §. pari autem ratione
vers. sed enim meminisse ff. de Do-
nat. Bart. in d. l. tam is §. 1. nu. 6. &
est communis Doctorum sententia.

S. IX.

An legata pia relicta ad unum usum
possint auctoritate Episcopi in
alium usum conuerti.

- 77 **A**Lij absolutè negant existimā-
tes, hanc facultatem solum
competere summo Pontifici *per*
tex. in Clem. quia contingit de Re-
lig. dom. & ita tenuit glos. ibidem
ver. sedis apostolicæ Card. Imol. Lap.
& alij, quos refert, & sequitur Ge-
nuens. in Prax. Archiep. cap. 19. n. 1.
Guid. Pap. dec. 556. Nauar. cons. 15.
n. 6. de reb. eccles. non alien. & alij
plures apud Barbos. de off. & pot.
Episc. p. 3. alleg. 83. n. 1. & apud Dia-
nā par. 2. tract. 17. & 3. miscell. resol.
26. hanc etiam sententiā tenet Ricc.
in collect. decis. 2417. par. 6. & in
Prax. for. eccles. p. 4. ref. 276. & hanc
esse communem dicit Vulp. in Prax.
Indic. for. eccles. cap. 10. n. 13. vbi sub
dit, quod quando voluntas testa-
toris non potest adimpleri, & res
legata non potest deseruire ad vsū
destinatum propter aliquod im-
pedimentum iuris, vel facti, tunc
potest commutari in alios pios v-
sus auctoritate Episcopi, & hanc se-
ntentia probatur etiam ex Conci-
lio Tridentino *sess. 22. de ref. cap. 6.*
& sess. 25. de ref. c. 5. vbi prohibetur,
nè qualitatibus, seu conditioni-
bus

- bus in erectione, seu fundatione iurispatronatus per testatorem ap-
positis derogetur: quod ita pro-
cedit, vt neque pro vna vice, ac
de consensu hæredis, seu Patroni
possit Episcopus alterare testato-
ris voluntatem, etiamsi id tende-
ret in vtilitatem Capellanæ, quia
per Concilium Tridentinum est
sublata dicta potestas, & ante Cõ-
cilium idẽ prohibebatur *in d. clẽ.
Quia contingit. de Relig. dom. & ita
declarasse Sac. Cong. testatur Ricc.
in Prax. for. eccles. p. 4. ref. 463. Mar-
cellus Vulp. in Prax. Iudic. for. ec-
cles. cap. 49. n. 25. & refertur etiã in-
ter decis. diuers. par. 4. dec. 171.*
- 78 Alij verò asserunt, posse Episco-
pum concurrente iusta, & ratio-
nabili causa legatum aliquod in-
æquale, aut in melius commuta-
re requisito prius consensu here-
dis, & Ecclesiæ, cui legatur, etiamsi
posset impleri de factõ, & de iu-
re Sylu. *in ver. legatum 4. n. 12. idẽ
Genuens. mutans opinionem in pra-
xi cab. eccles. 9. 213. & alij, quos re-
fert, & sequitur Bonacin. loco cit. n.
4. Diana vbi supra Rota in vna To-
letana Capellanæ 14. Februarij
1583. coram Robusterio, quam re-
fert Ricc. par. 7. dec. 2796. Barbos. de
offi. & pot. Episc. par. 3. alleg. 83. n. 5.
vbi hanc facultatem extendit etiã
ad Cardinales in eorũ titulis, vbi
de iure habent iurisdictionem E-
piscopalem.*
- 79 Addit tamen Bonacin. loco ci-
tato, quod si hæres, vel ecclesiã
irrationabiliter dissentiat, potest
Episcopus solus id præstare: suffi-
cit enim præsumpta rationabilis
defuncti voluntas, qui si viueret,
- rationabiliter responderes, vt hoc
ipsum fieret, vt notat etiam Ge-
nuens. *d. cap. 19. n. 4. Barbos. d. alleg.
83. n. 6. Rot. in d. Toletana coram
Robusterio.*
- 80 Huiusmodi etiam potestatem,
commutandi vltimas voluntates
transire in capitulum sede vacan-
te dicit Dian. *par. 8. tract. 4. ref. 34.*
- 81 nisi fortè testator prouiderit quid
faciendum sit de legato vsu non,
implete: hoc enim casu non potest
fieri commutatio ab Episcopo, ne-
que à Capitulo sede vacante l. li-
berto S. huius, & ibi Bart. ff. de
Ann. legat. Sylu. loco cit.
- 82 Quamuis autem Conc. Triden-
tinum *d. sess. 22. c. 6.* præscribat, cõ-
mutationes vltimarum voluntatũ
non nisi ex iusta, & necessaria
causa esse faciendas: tamen hæc
verba Concilij non esse accipien-
da coniunctiue, sed disiunctiue,
& sic Episcopum posse commuta-
re legata, vel ex iusta, vel ex ne-
cessaria causa dicit Comitulus
Resp. mor. lib. 7. q. 9. quem refert, &
sequitur Dian. loco cit.

SVM MARIVM.

1 An possit Rector ecclesiæ repudiare
absque solemnitate hæreditatem,
seu legatum eidem ecclesiæ relictũ,
& num. 2.

3 Quando acquisitio sit in eodem actũ,
in quo sit repudiatio, tunc ille
actũ acquisitionis nõ habetur in
consideratione, secus si fiant duo
actũ separati, & n. 4.

5 Datur actio contra Prælatum, qui
ecclesiæ vtilitati non prospexit.

6 Ecclesiã vti potest priuilegio restitu-